L'Orde de la Mercè i les butlles del Papa Alexandre VI

Autor: Francesc Garrido i Costa
Data de publicació: 27-05-2013

Eren castellans els primers mercedaris que van passar a Amèrica després de la conquesta colombina? Per En Cesc Garrido, si el prior de l'Orde era el barceloní Joan d'Urgell i els mestres generals van ser catalans fins al 1568, és del tot congruent concloure que també van ser catalans

Cercant informació sobre l'Orde de la Mercè, m'ha sobtat moltíssim la lectura tan simple que fan els mercedaris de les butlles que va escriure Alexandre VI referents a la concessió de les terres americanes i com, per raó de perdre's informació rellevant, s'ha anat embolicant la troca.

Aquesta lectura la podeu llegir al llibre La Orden de Santa María de la Merced (1218-1992). Síntesis Histórica.

El podeu descarregar a http://www.merced.org.ar/Descargas.html / Manual de historia de la orden, p. 50.

Aquí s'hi diu que van ser

"concedidos a los Reyes Católicos por el papa Alejandro VI, en mayo de 1493, los derechos de conquista sobre las islas y tierra firme del continente americano, con la condición de que enviasen varones temerosos de Dios para adoctrinar a los indígenas en la fe católica y buenas costumbres".

És un text entenedor. El Papa Alexandre VI cedeix als Reis Catòlics els drets de conquesta d'Amèrica. Per tant, simplificant, jo entenc que qualsevol súbdit dels Reis Catòlics podia viatjar cap a Amèrica, sempre que tingués un vaixell.

Ara bé, la butlla del Papa Alexandre VI no es tan senzilla d'interpretar com sembla, ja que prèviament, en el mateix llibre de l'Orde de la Mercè, per imperatius de la història oficial –suposo–, ens indiquen que:

"El padre Antonio de Valladolid, provincial castellano, con visionaria inspiración, tuvo el invaluable acierto de enviar los primeros misioneros mercedarios a América. La provincia castellana estaba en condiciones jurídicas de establecerse en aquellas tierras, puesto que estaban sujetas al reino de Castilla. Por ello los religiosos mercedarios que de España fueron a América, pertenecían a dicha provincia".

Així, el que jo puc extreure de la lectura dels dos textos, i tenint en compte que Espanya ja existia com a monarquia dual, és que el Papa Alexandre VI va lliurar un continent als Reis Catòlics, però que l'única beneficiària en va ser la reina catòlica i els seus súbdits. Tots els subdits del rei catòlic varen quedar-ne exclosos, ja que aquelles terres estaven subjectes al regne de Castella.

No té la més mínima importància que En Colom fos rebut a Barcelona, que el Legat apostòlic fos En Bernat Boïl, que les Capitulacions les signés En Coloma, que En Pere Margarit fos al davant de la segona expedició, que aquesta es preparés a Barcelona durant les Corts Generals de Catalunya, que el papa fos català (Oh Dio, la Chiesa romana in mani dei catalani!), que el bisbe de Barcelona Pere Garcia fes pública la butlla a la seva diòcesi, i, com veurem més endavant, que el mestre de l'Orde de la Mercè de Barcelona donés la llicència perquè viatgessin mercedaris cap a Amèrica.

Vist el que hem vist, ara podem dir que la història oficial dels Regnes hispànics dels segles XIV, XV, XVI i XVII no és apta per a persones que apliquen el mètode científic en els seus raonaments.

Bé, dit això, he de dir que el text de la història de l'Orde de la Mercè en dóna una de freda i una de calenta. Entenc que l'imperatiu del discurs oficial pesa molt. Però, si us manteniu a la mateixa pàgina web dels mercedaris argentins i canvieu de pestanya podreu llegir un fragment de la Història General de l'Orde de la Mercè, escrita per fra Alfons Remon, que fa:

"Ante la duda de algunos por saber cómo entraron y con qué licencia los primeros mercedarios, respondía el cronista Alonso Remón «que nuestro instituto es el ir a rescatar cautivos; y como en semejantes conquistas y guerras es ordinario haberlos siempre, desde el principio de nuestra fundación se acostumbró a que la Orden enviase alguno o algunos religiosos a semejantes jornadas y empresas, y la licencia para eso no se pedía ni a los Pontífices, ni a los Reyes, como tampoco la pedía la Orden para ir a rescatar cautivos a tierra de moros y turcos […]; y por los años de (mil cuatrocientos) noventa y dos, habiendo entrado a gobernar la Religión (de la Merced) por Maestro General de ella Fray Juan Urgel, prior que era de Barcelona, y catalán de nación como queda dicho, la licencia que llevarían estos primeros padres, claro está que sería suya».

Cf. Alonso Remón [mercedari], Historia General de la Orden de nuestra Señora de la Merced; Madrid, 1636, vol. II, cap. VI.

(http://www.merced.org.ar/Arte_y_Cultura_PatrimHistorico.html / los mercedarios en Argentina).

Hi havia, però, un dubte. Els mercedaris d'Argentina no tenien clar qui havia autoritzat els frares de l'Orde de la Mercè a viatjar cap a Amèrica i ho van investigar.

Com és possible que dubtessin?

Dubtaven, perquè a l'Arxivum Mercedarium Historicum es pot llegir això que transcric a continuació:

"Barcelona como sede del Maestro General (1218 - 1574)

Madrid como sede del Maestro General (1574 -1834)

Roma como sede del Maestro General de 1835 a nuestros días"

(http://www.mercedarios.net/ihdem/Archiv.htm).

Els mercedaris d'Argentina, per tant, havien dubtat (estic donant importància al dubte que expresen a dalt: "Ante la duda de algunos").

Als mercedaris d'Argentina no els havia quedat clar qui havia autoritzat els primers frares de l'Ordre de la Mercè a viatjar cap Amèrica, encara que estava escrit en els seus textos, i en conseqüència, havien investigat. No s'ho havien cregut.

El dubte que havien tingut els mercedaris d'Argentina els va portar a investigar i a trobar el text d'Alfons Remon i penjar-l'ho al seu Web). És una acció que fan. El text d'Alfons Remon no apareix a la història autoritzada per l'actual mestre de l'Orde, però sí al web dels mercedaris argentins.

Els mercedaris no els encaixava que el mestre general de l'Orde (qui mana, l'autoritat màxima), no hagues estat qui va ordenar (en el sentit militar) quins frares havien de viatjar cap Amèrica i quins no.

Que els havia fet dubtar? Els havia fet dubtar una incongruència. La seu del mestre general l'any 1492 era a Barcelona i no a Castella. Allò era un Orde religiós i militar. L'estructura era piramidal. El provincial no podia excloure mai el mestre. A més a més, el mestre de l'Orde era ratificat pel Papa.

On es pot notar o on es pot llegir aquesta incongruència? Doncs al web de l'Arxivum Mercedarium Historicum o el podeu descarregar a http://www.merced.org.ar/Descargas.html / Manual de historia de la orden.

De fet, aquesta dada és per tot arreu:

"Barcelona como sede del Maestro General (1218 - 1574).

Madrid como sede del Maestro General (1574 -1834).

Roma como sede del Maestro General de 1835 a nuestros días".

"La documentación con referencia a la evangelización mercedaria de América nunca estuvo en Barcelona. La participación de la Orden en la misión de evangelización de las Indias, desde 1493 (segundo viaje de Colón, donde ya iba un mercedario) hasta 1574, dependió exclusivamente del provincial de Castilla y a partir de la reforma del capítulo de 1574, las provincias americanas pasarán a depender directamente del Maestro General. Por tanto en Madrid se encuentra una nueva sección con todo lo referente a las nuevas provincias americanas".

Repeteixo : "La participación de la Orden en la misión de evangelización de las Indias, desde 1493 hasta 1574, dependió exclusivamente del provincial de Castilla". Que expressat en llenguatge col·loquial actual, seria com dir que el Mestre de l'Orde no hi pintava res.

Qui conegui una mica la història de l'Orde de la Mercè sabrà que quan va ser fundat per En Pere Nolasc tenia caràcter d'orde militar i que era un orde semblant al dels Templers.

L'autoritat màxima d'aquest Orde era el "Mestre de l'Orde" i la seva seu era a Barcelona. Per això Alfons Remon ens diu que la llicència perquè els frares mercedaris viatgessin cap a Amèrica va venir donada per fra Joan d'Urgell, Mestre General ("claro está que sería suya"). Era qui manava.

Però, fixeu-vos en les dates:

Barcelona va ser la seu de l'Ordre de la Mercè fins l'any 1574. L'any 1574 Felip II s'emporta la seu de l'Orde de la Mercè a Madrid.

Què ha passat des del 1492 fins l'any 1574?

Doncs ha succeit que:

S'ha fundat un Convent mercedari a Santo Domingo (1514), un a Panamà (1522). Francisco Marroquín, primer Bisbe de Guatemala escriu que els mercedaris van ser els primers religiosos que van arribar a aquesta regió el 1535. El primer

sacerdot que va trepitjar terra mexicana va ser el mercedari fra Bartolomé de Olmedo, amic, capellà i conseller d'Hernan Cortés. Arribava a Amèrica el 1516: tenia 31 anys.

El primer mercedari que va trepitjar Veneçuela va ser Antón Merino, capellà del conqueridor Joan d'Ampiés, fundador de Coro el 1527 (escric Joan, perquè a la història de Veneçuela he llegit que signava Joan).

Amb el pare Francisco de Bobadilla havien desembarcat els mercedaris a Colombia el 1527.

A Equador els mercedaris fra Hernando de Granada i fra Martin de Victoria es troben presents a la primera fundació de Quito (28 d'agost de 1534).

A Perú els mercedaris fra Miguel de Orenes, fra Diego Martínez i fra Sebastián de Castañeda funden primer a San Miguel de Piula (1532).

A Argentina van ser presents a la fundació del port de Buenos Aires, el 2 de febrer del 1536, els pares Juan de Salazar i Juan de Almasia.

A Xile, Diego de Almagro porta com a capellans els mercedaris fra Antonio d'Almansa i fra Antonio de Solís (1535). Aquí, també l'any 1548 fra Antonio Correa funda el convent de Sant Jaume.

I tot seguit, encara, hi fundarien els convents de Concepción (1550), Imperial (1550), Villarrica (1550); Valdivia (1552); La Serena 1556; Mendoza (1562).

A més a més, sabem del cert, que els mestres generals de l'Orde, van ser per ordre cronològic:

Fra Joan d'Urgell (1492-1513), Prior de Barcelona;

Fra Joan Llorens de la Mata (1513-1522), natural de La Mata (Terol);

Fra Benet Safont (1522-1535), natural d'Elx;

Fra Pere Sorell (1535-1546), català;

Fra Miquel Puig (1546-1567), Prior de Barcelona;

Fra Maties Papiol (gener de 1568-juliol de 1568).

A la mort d'aquest darrer va quedar al front de l'Orde, com a Vicari Gerenal, segons les Constitucions vigents, el prior de Barcelona, fra Bernat Duran, però ateses les disposicions del rei Felip II i el nomenament de visitadors apostòlics per les provincies d'Aragó i Castella fet pel papa Pius V, el 20 d'agost del 1569, ja no es varen celebrar més capítols generals fins el 1574 a Guadalajara.

Continua dient l'Arxivum Mercedarim Historicum:

"El archivo de Barcelona nunca fue trasladado a Madrid. En Barcelona se quedaron los fondos antiguos, que no eran tantos como se pudiera imaginar en principio, naciendo ya entre los historiadores del XVII el «mito» del archivo de la Merced de Barcelona".

Queda clar: el mite de l'«Arxiu de Barcelona». Els historiadors sabien que l'arxiu de Barcelona era farcit d'informació, però quan hi van anar a informar-se, no hi van trobar gran cosa.

Jo penso que van netejar l'arxiu de Barcelona convenientment i ara no podem saber els noms veritables dels mercedaris que van acompanyar els conqueridors, ni els noms veritables d'aquests conqueridors.

Conclusió

Certament, amb tantes dades que ballen entre la congruència i la incongruencia, jo trio les dades congruents (unió o relació adequada de totes les parts que formen un tot) i com que trobo del tot impensable que el padre Antonio de Valladolid dirigís cap operació naval cap a Amèrica passant per sobre del mestre de l'Orde de la Mercè de Barcelona, entenc que la lectura bona de les butlles que escriu Alexandre VI és aquella que diu "concedidos a los Reyes Católicos

por el papa Alejandro VI, en mayo de 1493, los derechos de conquista sobre las islas y tierra firme del continente americano". Concedides les noves terres als dos monarques. Als reis de Catalunya i Aragó i als de Castella i Lleó. Llavors, amb això en ment, és del tot congruent interpretar que els primers mercedaris que van passar a Amèrica eren catalans.

Francesc Garrido Costa